

[itobiad], 2020, 9 (1): 687/713

**Hasan Ferit Alnar'ın İcra Üslubunu Belirleyen Süslemeler ve
Kanun Eğitime Yansımaları: Acemaşiran ve Suzinak Taksim
Örneği**

Ornaments that determine Hasan Ferit Alnar's performance style and
their reflection onto kanun education: An example of Acemaşiran and
Suzinak improvisation

Emre ERDOĞAN

Öğr.Gör., Erciyes Üni. GSF Müzik Bölümü

Lecturer , Erciyes Univ. Faculty of Fine Arts Department of Music

kanunemre@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0002-8222-7297

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 26.01.2020
Kabul Tarihi / Accepted : 31.03.2020
Yayın Tarihi / Published : 31.03.2020
Yayın Sezonu : Ocak-Şubat-Mart
Pub Date Season : January-February-March

Atıf/Cite as: ERDOĞAN, E. (2020). Hasan Ferit Alnar'ın İcra Üslubunu Belirleyen Süslemeler ve Kanun Eğitime Yansımaları: Acemaşiran ve Suzinak Taksim Örneği. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9 (1), 687-713. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/issue/53155/680264>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

Hasan Ferit Alnar'ın İcra Üslubunu Belirleyen Süslemeler ve Kanun Eğitimine Yansımaları: Acemaşiran ve Suzinak Taksim Örneği

Öz

Bu çalışma, Hasan Ferit Alnar'ın kanun icra üslubunu belirleyen süslemeleri, seçilen iki taksim üzerinden ortaya koymayı ve bu süslemelerin, kanun eğitiminde kullanılması halinde öğrencilerde nasıl bir yansıma bulacağını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, çalışmanın problem cümlesini "Hasan Ferit Alnar kanun icra üslubunu belirleyen süslemeler nelerdir ve bu süslemelerin Alnar taksimleri aracılığıyla öğrencilere aktarımı, öğrencilerin icra seviyelerine nasıl etki yapmaktadır?" sorusu oluşturmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için, Alnar'ın kullandığı süslemelerin yoğunlaştığı iki taksim örnek olarak seçilmiş ve araştırmacı tarafından notaya alınarak analiz edilmiştir. Bu taksimlerde kullanılan süslemeler ise araştırmacının, eğitimci olarak görev yaptığı kurum olan Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümünde eğitim alan iki öğrenciye aktarılmıştır. Çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülmüş veri toplama araçları, gözlem, görüşme ve öğrenci günlüklerinden oluşmuştur. Çalışmaya, araştırmacı dışında aynı alanda görev yapan bir akademisyen de dahil olarak gözlem, görüşmeler ve öğrenci günlükleri ile yürüyen sürecin iç güvenilirliğini artırmaya yönelik tedbirler alınmıştır. Verilerin çözümlenmesi, nitel araştırmalarda derinlemesine bilgi elde etmeye imkan sağlayan içerik analizi ile gerçekleşmiştir.

Özet

Cumhuriyet dönemi Türk müziği'ne dair yapılan uygulamaların ve yetiştirilen müzik adamlarının önemli isimlerinden olan Hasan Ferit Alnar, Türk Beşleri içinde yer alan bir isim olmakla birlikte aynı zamanda makam müziğine dair birikimi ve icracılığı ile tanınmış bir kanun sanatçısıdır. Dönemin müzik politikalarının bir sonucu olarak kanun sazındaki önemli birikimini geriye atıp Avrupa müziğine yönelmesi, bugün onu makam müziği dünyasında daha az anılır hale getirmiş ve kanun icracılığına dair çalışmalarını gölgelemiştir.

Bu çalışma, onu bir kanun sanatçısı olarak öne çıkarıp, sazında kullandığı süsleme tekniklerini analiz etmeyi ve bu süslemelerin, kanun eğitiminde kullanılması halinde öğrencilerde nasıl bir yansıma bulacağını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, çalışmanın problem cümlesini "Hasan Ferit Alnar kanun icra üslubunu belirleyen süslemeler nelerdir ve bu süslemelerin Alnar taksimleri aracılığıyla öğrencilere aktarımı, icra seviyelerine nasıl etki yapmaktadır?" sorusu oluşturmaktadır.

Çalışma, Türk müziği alanına yenilikçi katkılar sağlamış olan Alnar'ın icracılığına dair bugüne kadar bir çalışma yapılmamış olması nedeniyle önem taşırken onun icra özelliklerinin, kanun eğitimi alan öğrencilere aktarılması ve bu yolla müzik hafızamızla bağ kurulması bakımından da ayrıca önemlidir. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için, Alnar'ın kullandığı süslemelerin yoğunlaştığı iki taksim örnek olarak seçilmiş ve araştırmacı tarafından notaya alınarak analiz edilmiştir. Bu taksimlerde kullanılan süslemeler ise araştırmacının, eğitimci olarak görev yaptığı kurum olan Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümünde eğitim alan iki öğrenciye aktarılmıştır. Taksim formu, icracının teknik ve müzikal düzeyini sergilemesine üst seviyede imkan sağlayan başlıca formlar içindedir. Bu nedenle çalışmada hedeflenen, Alnar'ın icra tavrı ve kullandığı süsleme tekniklerinin kanun öğrencilerine aktararak, mevcut seviyelerinin yükseltilmesi amacıyla taksim formu öncelikli araç olarak tercih edilmiştir. Bu formun ifade özgürlüğü, yaratıcılık gibi kavramlarla olan yakın ilişkisi öğrenciye ivmeli bir ilerleyiş getirecek özellikleridir.

Bu çalışma metot ihtiyacını, Hasan Ferit Alnar'ın kanun taksimleri aracılığıyla gidermeye çalışmak ve öğrencilere Alnar'ın icrâ üslubunu teknik bir gelişim eşliğinde aktarmayı amaçlamıştır. Bu amaçla Alnar'ın taksim kayıtları taranmış ve Sultanyegah, Nikriz, Hüseyini Acemaşiran ve Suzinak olmak üzere beş kayda ulaşılmıştır. Bu taksimler içinde çalışmaya örneklem olarak ise Acemaşiran ve Suzinak taksimleri amaçlı örneklem olarak seçilmiştir. Bu iki taksimin örneklem olarak tercih edilmesindeki en önemli neden süsleme teknikleri bakımından en zengin kullanımların bu icrâlarda bulunuyor olmasıdır. Bu çalışma, Türk müziği alanına yenilikçi katkılar sağlamasına rağmen bugüne kadar icrâcılığına dair bir çalışma yapılmamış olan Alnar'ın icrâ özelliklerinin, kanun eğitimi alan öğrencilere aktarılması ve bu yolla müzik hafızamızla bağ kurulması bakımından önemlidir. Bu taksimlerde kullanılan süslemeler araştırmacının, eğitimci olarak görev yaptığı kurum olan Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümünde, eğitim alan iki öğrenciye iki ay süre ile çalıştırılmıştır.

Taksim formu, icrâcının teknik ve müzikal düzeyini sergilemesine üst seviyede imkan sağlayan başlıca formlar içindedir. Bu nedenle çalışmada, Alnar'ın icrâ tavrı ve kullandığı süsleme tekniklerinin kanun öğrencilerine aktararak, mevcut seviyelerinin yükseltilmesi amacıyla taksim formu öncelikli araç olarak tercih edilmiştir. Bu formun ifade özgürlüğü, yaratıcılık gibi kavramlarla olan yakın ilişkisi öğrenciye ivmeli bir ilerleyiş getirecek özelliğidir.

Aktarımın yapılmasında en yüksek gelişimi sağlamak amacıyla taksimler ezberletilmiş, böylelikle öğrencilere bir taraftan süslemelerin aktarımı diğer taraftan Alnar tavrının ve makam kullanımının aktarımı hedeflenmiştir. Çalışmanın başında öğrencilerin seviyelerini tespit etmek için, ezberletilecek taksim ile aynı makamda bir taksim yapmaları istenmiş ve rızaları doğrultusunda kayıt altına alınmıştır. Çalışmaya, araştırmacı dışında aynı

alandaki görev yapan bir akademisyen da dahil olarak gözlem ve görüşmeler ile yürüyen sürecin iç güvenilirliğini artırmaya yönelik tedbirler alınmıştır. Çalışma sürecine dair öğrenci görüşleri ise tutmuş oldukları günlüklerden elde edilmiştir. Yapılan tüm bu değerlendirmelerde, nitel araştırmalarda derinlemesine bilgi elde etmeye imkan sağlayan betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Öğrenci günlükleri ve gözlemci notları aracılığıyla elde edilen verilerin çözümlenmesi büyük oranda betimsel analizlere dayanmakla birlikte içerik analizi de çözümlenme sürecine dahil olmuş ve bu analizler esnasında araştırmacının ortaya çıkardığı kod ve temalar ile diğer gözlemcinin çözümlenmeleri arasında büyük oranda örtüşme aranmıştır.

Sonuçta, seçilen iki taksiminde Alnar'ın icra uslubunu belirleyen en önemli süslemelerin atlamalı sesler, çarpma, çift ses, dem ses kullanımı, grubetto, oktav kullanımı, tremolo, trill, vibrato teknikleri olduğu görülmüştür. Bu teknikler içinde çarpma tekniğini ve grubetto tekniğini ifade bakımından oldukça seri salınımlarla kullanması, onun kendine has üslubunu ortaya koyan bir unsurdur. Bu iki tekniğin bu serilikte kullanımı, Alnar'ın çağdaşı olan ud icrasının virtüöz ismi Yorgo Bacanos'ta da benzer şekildedir.

Taksim analizlerinde dikkati çeken bir diğer husus da Sûzinâk taksiminde bulunan çift sesli pasajın alt partisinin aynı zamanda ritmik bir duyumu da üstlenmiş olmasıdır. Bu kullanım, içinde barındırdığı ritmik unsurlar sebebiyle diğer çift ses kullanımlarından farklılık göstermektedir.

Çalışmanın uygulamaya dayalı sonuçlarında ise görülen şudur ki; öğrenciler taksim formunun yapısını, icra olanaklarını, süslemelerin varyasyonlu kullanımlarını, deneyimleyerek öğrenmiş ve pratiğe aktarmışlardır.

Bu çalışmanın belki de en çarpıcı sonuçlarından birisi, uzun soluklu bir tek taksim hafızaya alınmasının, teknik gelişim ve tavır aktarımı, makamı anlama, taksim icrası konularında öğrenci üzerinde çok kuvvetli bir etkisi olduğudur. Çalışma sürecinde ilk öğrencinin başlangıçta günlükte belirttiği repertuar eksiğinin takviye edilmemiş olmasına rağmen, taksim icrasının gelişmiş olması, çalgı eğitimi müfredatına taksim ezberleme çalışmalarının dahil edilmesinin, repertuarın bile önüne geçebilecek etkisini tartışmaya açar.

Anahtar Kelimeler: Hasan Ferit Alnar, Taksim, Süsleme Teknikleri, Tavır, Ekol Aktarımı, Kanun Eğitimi.

Ornaments that Determine Hasan Ferit Alnar's Performance Style and Their Reflection onto Kanun Education: An Example of Acemaşiran and Suzinak Improvisation

Abstract

Abstract should be between 100 and 150 words. This study aims to reveal the ornamentations that determine Hasan Ferit Alnar's Kanun performance style through two selected improvisations and to show how effective these ornamentations will be on students if they are used in Kanun education. For this purpose, the problem sentence of the study is "What are the ornamentations that determine Hasan Ferit Alnar's Kanun performance style and how does the transfer of these ornamentations to students through Alnar improvisations affect students' level of performance?" In order to fulfill the aim of the study, two improvisations in which the ornamentations used by Alnar are concentrated were selected as examples and notated and analyzed by the researcher. The ornamentations used in these improvisations were transferred to two students studying at the Department of Music, Erciyes University, Faculty of Fine Arts, where the researcher worked as an instructor. The study was carried out with a qualitative research approach, and the data were collected by the tools of observation, interviews, and student diaries. With the help of another academician working in the same field, measures were taken to increase the internal reliability of the ongoing process that included observations and interviews. The analysis of the data was carried out through content analysis, which allowed obtaining in-depth information in qualitative research.

Summary

Hasan Ferit Alnar, an important practitioner of Turkish music who was educated during the Republican period, was one of the so-called Turkish Five, but was also a well-known kanun performer who was famous for his knowledge and performance of makam music. He disregarded his considerable knowledge of the instrument of kanun to focus on European music as a result of the music policies of the period, and subsequently became less well-known in the world of makam music, with his works on the kanun being overshadowed.

This study analyzes the ornament techniques he preferred and used when playing his instrument, and explores the potential implications of the use of these techniques in kanun education for students. Accordingly, the problem statement of this study is as follows; "What are the ornament techniques that characterize Hasan Ferit Alnar's kanun performances, and how would students' performance levels be affected if they were taught these ornaments using Alnar's improvisations?"

This study is significant in its focus on Alnar the performer, who made innovative contributions to the field of Turkish music, and also significant because features of his performance were taught to kanun students, who were thus able to access an important part of our collective musical memory. For the study, two of Alnar's improvised performances in which he made heavy use of these ornaments were selected, notated and analyzed by the researcher. The ornaments used in these improvisations were then taught to two students of the Music Department of Erciyes University's Faculty of Fine Arts, where the researcher works as an instructor. Improvisation is a musical form that allows the performer to demonstrate their technical and musical abilities at the highest level, and it is for this reason that improvisation was selected as the main musical form to be used in the study. This is consistent with the aim of teaching Alnar's performance style and preferred ornaments to students as a means of improve their performances. The freedom of expression and creativity associated with this form are features that would allow students to make rapid progress.

This study aimed to fulfill the need of method through the Qanun improvisations by Hasan Ferit Alnar and to convey the performance style of Alnar to the students with a technical development. For this purpose, the Qanun improvisation records of Alnar were scanned and five records including Sultanyegah, Nikriz, Hüseyini Acemaşiran and Suzinak were reached. Amongst these improvisations, Acemaşiran and Suzinak were chosen as samples through purposive sampling.

The most important reason why these two improvisations are preferred as samples is that the richest uses in terms of ornamentation techniques are found in these performances. This study is important in terms of transferring the performance characteristics of Alnar, who has not been studied for his performance until today in spite of his innovative contributions to the field of Turkish music, to Qanun students and establishing a connection with our music memory in this way. Two students studying at the Department of Music at Erciyes University Faculty of Fine Arts, where the researcher worked as an instructor, were tutored the ornamentations used in these improvisations for two months.

Improvisation form is amongst the major forms that provide a high level of opportunity for the performer to display his technical and musical proficiency. For this reason, the improvisation form was preferred as the primary tool in the study in order to improve the proficiency of the Qanun students by transferring the performance style and the ornamentation techniques used by Alnar. The close relationship of this form with the concepts such as freedom of expression and creativity is the feature that will bring an accelerated progress to students.

For efficient learning, students were asked to memorize the improvised pieces, allowing the teaching of both the ornaments and Alnar's unique style and use of makams. At the beginning of the study, the students were asked to perform improvised pieces using the same makam as the pieces to be memorized, and these performances were recorded to evaluate their current levels. Another academician working in the same field participated in the study as a means of improving the internal consistency of the research process, which was based on observations and meetings. The students' views of the process were obtained from the journals they kept. All evaluations were based on a descriptive analysis and a content analysis, which allow the obtaining of in-depth knowledge in qualitative research. An analysis of the data obtained from student journals and observer notes was based mostly on descriptive analyses, but a content analysis was also used, and the codes and themes identified by the researcher were checked to see if they overlapped with the analyses of the other observer.

It was found that the most important ornaments in Alnar's style of performance were skipping notes, grace notes, homophony, use of low pitches, gruppetto, use of octaves, tremolo, trill and vibrato. Among these techniques, using grace notes and gruppetto with very rapid oscillations are the ornaments that characterize Alnar's unique style. The rapid use of these two techniques can also be seen in Torgo Bacanos' performances, the virtuoso oud player who was a contemporary of Alnar's.

Another noteworthy feature in the analysis of the improvised pieces was that the subordinate part of the homophonic passage in Suzinak improvisation had also a rhythmic feel. Due to the rhythmic elements it contains, this usage is different from other usages of homophony.

Regarding the application part of the study, students were able to learn, through practice, the structure of improvisation as a form, as well as performance possibilities and the varied use of ornaments, and to adopt what they had learned to their performances.

Probably the most striking finding of this study is that memorizing a single, long-form improvised piece had a very strong effect on students in terms of technical improvements, learning a style, understanding makams and performing improvisations. At the outset of the study, the first student noted in their journal that they had a poor repertory, but their improvised performances had improved significantly by the end of the study, even though their repertory remained basically the same. This finding indicates that memorizing improvised pieces as part of an instrument education curriculum can make an even greater contribution than a rich repertory.

Keywords: Hasan Ferit Alnar, improvisation, ornament techniques, style, transfer of style, kanun education

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türk müziği'ne dair yapılan uygulamaların ve yetiştirilen müzik adamlarının önemli isimlerinden olan Hasan Ferit Alnar, Türk Beşleri içinde yer alan bir isim olmakla birlikte aynı zamanda makam müziğine dair birikimi ve icracılığı ile tanınmış bir kanun sanatçısıdır. Dönemin müzik politikalarının bir sonucu olarak kanun sazındaki önemli birikimini geriye atıp Avrupa müziğine yönelmesi, bugün onu makam müziği dünyasında daha az anılır hale getirmiş ve kanun icracılığına dair çalışmalarını gölgelemiştir. Hasan Ferit Alnar'ı yaşamış olduğu dönem ve tercihleri noktasında çağdaşındaki icracılardan bu nedenle daha farklı bir konumda değerlendirmek gerekir. Hayatına bakıldığında onun Türk müziği ile ilişkisinin çocuk yaşta kanun çalmayı öğrenerek başladığı ve 13 yaşında dönemin en iyi icracıları içinde yer aldığı görülür. İlk bestesi olan Tahir Buselik longayı ise henüz on yaşında iken bestelemiştir. Hüseyin Saadetin Arel'den aldığı armoni dersleri onun bestecilik anlayışını ve üretimlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır. Dönemin atmosferinin de etkisiyle özellikle saz eserlerinde batı müziğine ait unsurların etkisi görülür. 1922 yılında kanuni Nazım'ın vefatı üzerine yapılan teklifle Darüttalimi Mûsikî heyetine kanuni olarak girmiştir. Bu dönemlerde on saz eserini bestelemiş ve Berlin'de plaklar doldurmuştur. 1927 yılında Türkiye'de aldığı mimarlık eğitimini yarıda bırakarak Viyana'ya gitmiş ve bu gidiş müzik hayatında dönüm noktası olmuştur (Alnar 1987; İnan 1988; Aydın 1999). Bu tarihten itibaren artık Türk müziğini bırakma noktasına gelen Alnar, Batı müziği alanındaki çalışmalarını ilerleterek bu alanda söz sahibi olmuştur. Yurda döndükten sonra özellikle Cumhuriyet dönemi müzik politikalarında aktif rol almış, 1937-1938 yıllarında Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin, Halil Bedii Yönetken ve Muzaffer Sarısözen gibi isimlerle ülke genelinde yapılan derleme çalışmalarına katılmıştır (Budak 2006: 109). 1948 yılında başladığı Kanun konçertosunu 1951 yılında bitirmiş ve Alnar artık bu yapıtıyla anılmaya başlamıştır. Ferid Alnar denildiğinde artık ilk akla gelecek olan Kanun Konçertosu'dur. Okyay, Alnar için sarfettiği övgü dolu şu sözlerle onun besteci kimliğinin, orkestra şefliğinin ve usta öğreticiliğinin seviyesini özetler: *"klâsik sanat müziğimizin sekizyüz yılda gerçekleştiremediği evrimi, yakalayamadığı çağdaşlığı, birkaç on yıl içinde yakalamış bir besteci, İnönü dönemi Ankara'sında senfonik müzik ve opera müziğinin en tanınmış ve zirvedeki orkestra şefi, sonraki kuşaklara seçkin müzikçiler kazandıran bir öğreticidir."* (Okyay 1999: 5)

Alnar'ın müzik hayatı çalkantılarla geçmiş, çok sevdiği Türk müziğini ve özellikle kanun sazını terk ederek Batı müziğine yönelmiştir. Alnar'ın Batı müziği alanında yapmış olduğu çalışmalar ön planda tutularak Türk müziği yapıtları adeta unutulmaya mahkûm bırakılmıştır.

Alnar, kanun sazını virtuöz derecesinde icra etmiştir. Özellikle melodi kurgularıyla kendi tavrını kabul ettirmiş, hiçbir zaman nağme tekrarına düşmemiştir. Melodi üretme konusundaki başarısı üst seviyede olmasının yanı sıra kanun icra tekniği bakımından da sınırları zorlayan bir anlayışa sahiptir. Günümüzde kanun icracılığında kullanılan birçok süsleme tekniğini Alnar'ın icrasında bulmak mümkündür. Çarpmalı icra, tremolo, trill, oktav gibi süsleme tekniklerini yoğunlukla kullandığı taksimlerini, onun icra stilini ve estetiğini, eğitim ortamlarına aktarabilmek için kullanılması gereken önemli materyallerdir.

Alnar, çift sesler, arpej ve akorlar gibi tonal müzik karakterine yakın süsleme tekniklerini kullanmasının yanısıra, yine tonal karakter taşıyan ezgisel öğeleri de beste ve icralarına yerleştirmiştir. Bu kullanımları eserlerinde hızlı pasajlar, kromatik gidişler, kısa ezgiler içerisinde büyük aralıklar gibi öğeler ile görmek mümkündür. Batı müziğinin bu tip ezgisel unsurları, Türk müziği bestecilerinin 20. Yüzyılda ortaya koyduğu üretimlerinde sıklıkla görülür (Efe 2007: 13). Ancak Alnar'ın diğer bestecilerden bu yöndeki farkı, özellikle bestelemiş olduğu saz eserlerinden açıkça izlenebilir. Usülleri kullanımı, nağme kurgusundaki sıradışılık onun eserlerini Reşat Aysu, Refik Talat Alpman, Refik Fersan gibi eserlerinde batı müziği etkisinin hissedilebildiği diğer bestecilerden daha farklı kılar. Bestecilik ya da icracılık alanında kendine has bir üslubun sahibi olan tüm bu müzik adamlarının icraya dair ortaya koydukları birikimin, bugünün öğrencilerine aktarımındaki önemli eksiklerden biri sistemli çalışmalarıdır. Türk müziğinin "meşk" geleneğine dayanan bir aktarımla yürütülmesi, çalgı eğitiminde metodik ve sistemli bir öğretimin devreye girmesini geciktirmiştir. Bu yöndeki ilk çalışmalar 1902 yılında Hafız Mehmet Efendi tarafından kaleme alınan ud metodu (Işıktaş 2016: 678) ve 1910 yılında Ali Salâhi Bey'in ud metodu gibi yayınlarla başlamıştır (Behar 2012: 40). Ud metotları ile ilerleyen metotlaşma anlayışına diğer sazlar da dahil olmaya başlamış olsa da bu yöndeki çalışmaların büyük bir kısmı başlangıç veya temel seviye için yazılmış metotlardır.

Yöntem

Bu çalışma bu ihtiyacı, Hasan Ferit Alnar'ın kanun taksimlerini aracılığıyla gidermeye çalışmak ve öğrencilere Alnar'ın icra üslubunu teknik bir gelişim eşliğinde aktarmayı amaçlamıştır. Bu amaçla Alnar'ın taksim kayıtları taranmış ve Sultanıyegah, Nikriz, Hüseyini Acemaşiran ve Suzinak olmak üzere beş kayıda ulaşılmıştır. Bu taksimlerin içinde çalışmaya örneklem olarak ise Acemaşiran ve Suzinak taksimlerini amaçlı örneklem olarak seçilmiştir. Bu iki taksimlerin örneklem olarak tercih edilmesindeki en önemli neden süsleme teknikleri bakımından en zengin kullanımların bu icralarda bulunuyor olmasıdır.

Bu çalışma, Türk müziği alanına yenilikçi katkılar sağlamasına rağmen bugüne kadar icracılığına dair bir çalışma yapılmamış olan Alnar'ın icra özelliklerinin, kanun eğitimi alan öğrencilere aktarılması ve bu yolla müzik hafızamızla bağ kurulması bakımından önemlidir. Bu taksimlerde kullanılan süslemeler araştırmacının, eğitmeni olarak görev yaptığı kurum olan Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümünde, eğitim alan iki öğrenciye iki ay süre ile çalıştırılmıştır.

Taksim formu, icracının teknik ve müzikal düzeyini sergilemesine üst seviyede imkan sağlayan başlıca formlar içindedir. Bu nedenle çalışmada hedeflenen, Alnar'ın icra tavrı ve kullandığı süsleme tekniklerinin kanun öğrencilerine aktararak, mevcut seviyelerinin yükseltilmesi amacıyla taksim formu öncelikli araç olarak tercih edilmiştir. Bu formun ifade özgürlüğü, yaratıcılık gibi kavramlarla olan yakın ilişkisi öğrenciye ivmeli bir ilerleyiş getirecek özellikleridir.

Aktarımın yapılmasında en yüksek gelişimi sağlamak amacıyla taksimler ezberletilmiş, böylelikle öğrencilere bir taraftan süslemelerin aktarımı diğer taraftan Alnar tavrının ve makam kullanımının aktarımı hedeflenmiştir. Çalışmanın başında öğrencilerin seviyelerini tespit etmek için, ezberletilecek taksim ile aynı makamda bir taksim yapmaları istenmiş ve rızaları doğrultusunda kayıt altına alınmıştır. Çalışmaya, araştırmacı dışında aynı alanda görev yapan bir akademisyen de dahil olarak gözlem ve görüşmeler ile yürüyen sürecin iç güvenilirliğini artırmaya yönelik tedbirler alınmıştır. Çalışma sürecine dair öğrenci görüşleri ise tutmuş oldukları günlüklerden elde edilmiştir. Yapılan tüm bu değerlendirmelerde, nitel araştırmalarda derinlemesine bilgi elde etmeye imkan sağlayan betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Öğrenci günlükleri ve gözlemci notları aracılığıyla elde edilen verilerin çözümlenmesi büyük oranda betimsel analizlere dayanmakla birlikte içerik analizi de çözümlenme sürecine dahil olmuş ve bu analizler esnasında araştırmacının ortaya çıkardığı kod ve temalar ile diğer gözlemcinin çözümlenmeleri arasında büyük oranda örtüşme aranmıştır.

Hasan Ferit Alnar'ın Acemaşiran ve Suzinâk Makamındaki Taksimlerinin Genel Özellikleri

Taksim¹; icracının müzikal becerilerini belirli kaideler çerçevesinde gerçekleştirdiği irticalen yapılan ölçsüz ezgiler bütünüdür. Hasan Ferit Alnar'ın taksimlerinde kullandığı her bir cümle, nağme yapısı kendi müzikal kimliğini ortaya koyan özellikleri içerisinde barındırmakta, her bir melodik gidişat kompozisyon özelliği taşıması bakımından özgün bir yapıya sahiptir. Alnar'ın taksimlerinde monotonluk yoktur, her nağme yapısı,

¹ Taksim; form olarak oldukça geniş bir yapıya sahiptir ve birçok özelliği içerisinde barındırır. Bkz. Akdoğu, 1989, Taksim nedir nasıl yapılır?

Hasan Ferit Alnar'ın İcra Üslubunu Belirleyen Süslemeler ve Kanun Eğitime Yansımaları:
Acemaşiran ve Suzinak Taksim Örneği

dinleyicide acaba bir sonraki melodik kurgu nasıl gelişecek? sorusunu uyandırır. Mızrap tekniğindeki serilik, cümle yapılarındaki dinamizm, ve teknik hakimiyet Alnar'ın taksimlerini farklı bir sınıfa koyan diğer özelliklerdir. Behar, Alnar için "henüz yirmi yaşında iken yine alışılmadık Avrupalı tarzda ve özellikle virtüozluğa, teknik hünerleri sergilemeye yönelik, esas itibarıyla sür'ate ve ajiliteye dayalı saz eserleri ve taksimler besteleyip yayınlamıştır." (Behar, 2015, s: 94) ifadeleri ile benzer tespiti yapar. Cinuçen Tanrıkorur da Alnar'ı "gerek beste, gerek icrada fazla renkli, bol makamlı ve orijinal üsluplu, Türk müzikisinin lezzet açısından da künhüne varmış bir sanatkâr" (Tanrıkorur, 2014, s: 283) olarak görmektedir. Bu doğrultuda Alnar'ı 'makamsal geçki üstadı' olarak görmek yanlış olmayacaktır. Nerede, hangi geçkiyi yapacağı tahmin edilemeyen Alnar'ın, yapmış olduğu geçkileri Tanrıkorur'a benzer biçimde hiç tahmin edilemeyecek perdeler üzerinden yapması (Levendoglu, 2019), onun üstün zekasının bir tezahürü olarak değerlendirilebilir.

Yapılan bu çalışmada Acemaşiran ve Suzinâk taksimlerinin tercih edilmesinin en önemli etkeni şüphesiz ki içerisinde barındırdığı zengin süsleme teknikleridir.

Alnar icrasında Acemaşiran ve Suzinâk Taksimlerden Tespit Edilen Süsleme Teknikleri ve Kullanım Şekilleri

Hasan Ferit Alnar'ın Acemaşiran ve Suzinâk makamlarındaki taksimler incelenerek şu teknik kullanımlar tespit edilmiştir.

Tablo 1. Acemaşiran ve Suzinak Taksim'de Kullanılan Süsleme Teknikleri

Süsleme Teknikleri	A k o r	A r p e j	Ç a r p m a	Çift S e s l e r	Dem Ses	G r u p p e t t o	O k t a v	T r i l	V i b r a t o
Acem	X	X	X	X	X	X	X		X
aşiran Taksim									
Suzinak Taksim		X	X		X	X	X	X	

Yukarıda da gösterildiği gibi Acemaşiran makama ait sekiz farklı süsleme tekniği kullanıldığı görülmektedir.

Suzinâk Taksiminde baktığımızda da Alnar'ın altı farklı süsleme tekniğini kullandığı tespit edilmiştir. Yukarıda belirtilen Acemaşiran ve Suzinâk taksimindeki süsleme tekniklerinin kullanım şekillerine aşağıda yer verilmiştir.

Akor Kullanımı

Alnar, Batı müziğini çok iyi bilen ve uygulayan bir müzik insanı olmasına rağmen taksimlerinde akorları sık kullanmamış, ancak nadir de olsa kullandığı durumlarda ise özellikle cümle sonlarını ve eser sonlarını tercih etmiştir.

Nota 1: Acemaşiran taksim- Akor kullanım örneği.

Acemaşiran taksim bitişini akor kurulumuyla gerçekleştiren Alnar, acem perdesini sağ el mızrabı ile seslendirirken acemaşiran, düğâh ve çargâh perdelerini sol elin 1,3,4 numaralı parmaklarıyla seslendirmiştir.

Arpej Kullanımı

Alnar, arpej kullanımını atlamalı sesler üzerinden sağ ve sol el mızrap vuruşlarıyla gerçekleştirmektedir. Günümüz kanun icracılığında farklılık gösteren bu kullanım kanun sazında atlamalı sesler üzerinde hakimiyetin sağlanması açısından oldukça kullanışlıdır.

Nota 2: Acemaşiran taksim-Arpej kullanım örneği.

Acemaşiran taksim girişine bu kullanım ile başlayan Alnar, ilk perde olan kaba acemaşiran perdesini sol el mızrabıyla seslendirmesinin ardından acemaşiran perdesini sağ el, düğâh perdesini sol el ve çargâh perdesini de sağ el mızraplarıyla gerçekleştirmiştir. Günümüz icracıları ise böyle bir arpeji mızrap kullanarak değil sol ve sağ el 1,3 ve 5 numaralı parmaklarıyla gerçekleştirmektedir.

Çarpma Kullanımı

Çarpma tekniği Türk müziği icra sisteminde en çok rağbet gören süslemelerden olmakla birlikte Alnar'ın da taksimlerinde de en çok

kullandığı tekniktir. Alnar, taksimlerinin genelinde bu tekniği hemen hemen her tartımda kullanmıştır. Özellikle seri mızrap vuruşlarında sol elin baş parmağı ile gerçekleştirdiği bu teknikle icrasını zenginleştirmiştir.

Alnar'ın kullanmış olduğu çarpma kullanım tekniği farklı müzikal deneme arayışı içerisinde olan günümüz kanun icracıları tarafından sık kullanılan bir still olarak karşımıza çıkmaktadır. Alnar'ın çarpma kullanım tekniği Vecihe Daryal, Erol Deran gibi klasik üslubun önde gelen icracıları tarafından tercih edilmemiş ancak 1980' li yılların başında özellikle repertuarlarında klasik üslupla sınırlı kalmayıp farklı icra tekniklerine yönelen Ahmet Meter, Halil Karaduman gibi kanun icracıları tarafından tekrar rağbet görmüştür.

Çift Ses Kullanımı

Alnar, Acemaşiran taksiminde bu tekniği aşağıda gösterildiği şekilde üçlü aralıklar içerisinde kullanmıştır. Son dönem saz eseri bestecilerinin eserlerinde de rastlanabilecek bu kullanım Avrupa müziğinin etkilerinin saz müziği repertuarındaki yansımalarından biridir (Kaçar, 2012: 140). Bu kullanımı Alnar'ın yanı sıra dönemin en önemli isimlerinden olan Şerif Muhittin Targan eserlerinde yoğun bir şekilde görmek mümkündür. Kapris bu eserlerin en önemlilerindedir (Cevher 1993).

Nota 3: Acemaşiran taksim- Çift ses kullanım örneği.

Dem Ses Kullanımı

Dem sesler ifadesi melodiye eşlik eden, genellikle pest bölgede ve karar perdesi niteliğinde olan, uzun süreli eşlik seslerini ifade eder. Ancak Alnar'ın aşağıda verilen Acemaşiran örnekte, makamın 5. derecesi olan çargah perdesini dem perdesi olarak kullandığı görülmektedir. Bu ezgide icracı, sağ el ile dem sesleri tutarken sol el ile de ana melodiye seslendirmektedir.

Nota 4: Acemaşiran taksim- Dem ses kullanım örneği.

Gruppetto Kullanımı

Alnar, aşağıda gösterilen Gruppetto örneğini hızlı şekilde sağ el ile başlayıp yine sağ el ile sonlandırarak icra etmektedir. Kaçar'ın da ifade ettiği gibi "Gruppetto" küçük değerdeki üç ya da dört notanın oluşturduğu ve asıl notanın üst ya da alt sesi ile başlayan notalar kümesi olup Tanburi Cemil ve Yorgo Baconos'un eserlerinde sıklıkla görülmektedir (Kaçar 2015).

Nota 5: Suzinak taksim- Gruppetto kullanım örneği.

Oktav Kullanımı

Oktav seslerin kullanımının özel bir süsleme tekniği olarak değerlendirilmesi tartışılabilir olsa da kanun sazı açısından bu durum farklıdır. Çünkü kanun sazında oktavlı icra, hemen her icracının kullandığı sık tercih edilen bir süsleme tekniğine dönüşmüştür.

Alnar, oktav icralarını genellikle uzun soluklu nağme yapılarıyla ve de özellikle tremolo tekniğiyle birlikte kullanmaktadır. Aşağıdaki örnek bu durumun tipik bir kullanım şeklidir.

Özellikle trill esnasında Alnar'ın sağ ve sol el ses dengesini koruduğu ve bu sayede melodik bütünlüğü üst seviyede tuttuğu görülmektedir.

Vibrato Kullanımı

Alnar, vibrato tekniğini fazla sık tercih etmemekle birlikte bu tekniği kullandığı durumlarda asma kalış perdelerini tercih etmiştir. Aşağıda çargah perdesinde yaptığı vibrato bunun bir örneğidir.

Örnek

Nota 8: Acemaşiran taksim-Vibrato kullanım örneği.

Alnar, genellikle hızlı melodik yürüşlerin ardından vibrato tekniğini uygulamakta, bu tekniği uygulamış olduğu perde üzerinde uzun süreli kalış göstererek uygulamaktadır. Bu tekniği oldukça yumuşak bir şekilde abartmadan uygulayan Alnar, bu tekniği muhtemelen tek bir mandalı oynatarak gerçekleştirmektedir.

Süsleme Tekniklerinin Öğrencilere Aktarım Süreci ve Yansımaları

Acemaşiran Taksim Çalışma Süreci

Müzik bölümü son sınıf öğrencilerinden biri ile yürütülen bu çalışma, seviye bakımından orta düzeyde olan bir öğrencinin gelişim sürecini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmaya dahil olan öğrencinin teknik düzeyinin tespiti, çalışmanın yürütücüsünün dışında bir dış gözlemci tarafından da izlenmiş ve öğrencinin çalışma sürecine başlangıç seviyesine dair tespit, bu noktada bir uzman görüşü dahilinde gerçekleşmiştir. Araştırmacının ve gözlemcinin öğrenci hakkındaki ortak görüşleri şunlar olmuştur:

- Öğrenci çalışmanın başlangıcında taksimde yer alan süslemeleri etkin biçimde kullanamamaktadır.
- Kendisinden yapması beklenen Acemaşiran makamındaki taksimi yapamamış ve makamın seyir özelliklerini sergileyememiştir.
- Lisans boyunca aldığı kanun eğitiminde bu tür süslemelerle karşılaşmış olsa da bu süre zarfında geldiği seviye temel düzeydedir.
- Çalgısından elde ettiği ton zayıftır.

- Bütün bunlara bağlı olarak icra esnasında oldukça çekingen ve özgüveni düşüktür.
- Alnar'ın icra üslubunu tanımamaktadır.
- Öğrencinin lisans mezuniyeti seviyesine gelene dek taksim becerisini kazanamamış olması ve teknik seviye bakımından sınırlı kalışı, böyle bir çalışmanın öğrenci üzerindeki çıktılarının değerlendirilebilmesinde ve somutlaştırılabilmesinde ayrı bir öneme sahiptir. Süreç öncesinde öğrenci ile yapılan görüşmede, kendi durumunu şu sözlerle ifade etmiştir: “ *Taksim denemelerimde kendimi teknik yönden yetersiz hissettiğim için ilk olarak melodi üretmeye çaba gösteriyorum. Makamları sadece teorik olarak bildiğimden dolayı da melodik anlamda sazıma yansıtamıyorum*”. Öğrencinin kendi durumu hakkındaki ifadeleri şu iki sorunu beraberinde getirmektedir. İlki, öğrencinin teknik açıdan yetersizliği ve bu bağlamda teknik kullanımını taksim içerisine adapte edememesi; ikincisi ise nazari bilgilerini çalgı üzerinde nağme üretimine dönüştürememesi. Tespit edilen bu sorunları çalışma sürecinde çözmek için yapılacak çalışmanın başlangıcında araştırmacı tarafından notaya alınmış taksim ve Alnar'ın icra kaydı öğrenciye verilmiştir.

Bu doğrultuda çalışmanın başlangıç sürecinde öğrenciden talep edilenler şunlar olmuştur;

- Çalışılacak olan taksimin, çalışma süresince hafızaya alınacak kadar dinlenmesi, bu yolla melodilere ve süsleme tekniklerine duyum olarak alışkanlık sağlanması.
- Acemaşiran taksim içerisinde belirtilen süsleme tekniklerinin uygulanış şekliyle öğrenciye gösterilerek tekrarının sağlanması.
- Süsleme tekniklerinin belli bir düzeye getirilmesinden sonra bu teknik becerileri Acemaşiran taksim içerisine adapte ederek çalışılması.
- Ortaya çıkan problemlerin öncelikle kendisi tarafından tespit edilmesi ve çözümünde araştırma yürütücüsüne danışılması.

Çalışmanın başlangıç aşamasında öğrencinin ilk hafta tuttuğu günlük metninde, Acemaşiran makamında repertuar birikiminin olmamasının yaptığı icrayı etkilediğine dair ifadeler şöyle anlatılmıştır:

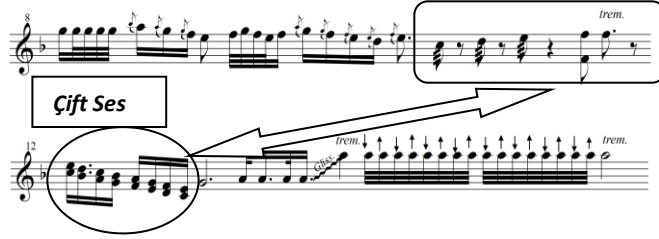
İlk olarak üzerinde çalışacağımız Acemaşiran makamı hakkında küçük bir nazari bilgi edindim, daha öncesinde bu makamda çok fazla eser geçmediğimden kulağımda bu makamın nağmeleri yoktu. Bundan dolayı çalışma öncesi istenilen taksimi icra ederken makamı bilmiyor olmam heyecanımı artırdı ve zayıf bir teknik ile icrayı yaptım. Taksim icrasında melodik zenginlik yaratacak süsleme kalıpları hakkında da çok fazla bilgim yoktu. Taksimi icra ederken makamı nasıl göstereceğim, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini

farklı makam geçkilerini nasıl birleştireceğim hakkında endişeliydim.

Yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda çalışma süresince araştırmacı tarafından saptanan problemler ve çözümüne yönelik çalışmalar şu şekildedir;

1. Öğrencinin melodiden bağımsız olarak başarılı bir şekilde gerçekleştirebildiği Çift Ses kullanımını, nağmenin içerisinde uygulayamadığı görülmüştür. Bu durumun ortadan kaldırılması için kullanılacak olan süsleme tekniği, bir cümle gerisinden çalışmaya başlatılmış ve bu sayede hem melodinin hafızaya alınması hem de çift ses kullanım tekniğinin melodiyile olan ilişkisinin kavranması sağlanmıştır. Bu sorunun çözüm biçimini aşağıdaki nota üzerinde şöyle göstermek mümkündür:

Nota 9: Acemaşiran taksim- Çift ses kullanım örneği.

Yukarıda vermiş olduğumuz örnekte öğrenciden istenen pasaj yani “çift ses kullanım tekniği” daire içerisinde belirtilmiştir. Öğrenciden sadece bu bölümü çalması istendiğinde, bunu kusursuz bir şekilde gerçekleştirmekte ancak taksim icrası esnasında, farklı bir melodik yapıdan sonra karşılaştığında ise uygulayamamaktadır. Bu problemin giderilmesine yönelik öğrenciye bir önceki pasajdan itibaren iki farklı teknik aynı anda çalıştırıldığında bu problemin belli bir periyoddan sonra ortadan kalktığı açık bir şekilde görülmüştür.

2. Öğrenci ile belli aralıklarda yapılan görüşme ve çalışmalarda bazı melodi kalıplarının ve esere hakim olan süsleme tekniklerinin kullanımının aradan geçen üç haftaya rağmen, istenilen seviyeye ulaşamadığı görülmüştür. Bu sorunu öğrenci, tuttuğu günlükte şöyle ifade etmiştir: “hoca ile çalıştığım zaman melodileri ve tartımları daha iyi anlıyorum ve süreç bu sayede hızlanıyor. Fakat evde tek başıma yaptığım çalışmalarda taksim kaydını sık dinlememe rağmen tartım ve melodileri aklımda tutamıyorum.” Bunun üzerine öğrenci ile karşılıklı olarak taklit-tekrar aktarımına dayanan bir çalışma sürecine girilmiş ve bu yol, taksimin öğrenci tarafından daha rahat algılanması ile sonuçlanmıştır. Öğrenci, çalışmanın dördüncü haftasında, tuttuğu günlükte bu gelişimi “eser hakkında artık daha pozitif çalışıyorum. Eserin ilk iki sayfasını deşifre ettikten sonra

taksim hakkında daha çok bilgi sahibi oldum. Yapılan geçkiler beni hala zorlarsa da eser kaydını dinlediğim de melodiyi kaovrayabiliyor ve icraya aktarabiliyorum.”

3. Dem ses kullanımlarında öğrencinin iki eli farklı hareket ile kullanmakta güçlük çektiği görülmüştür. Aşağıda örneği verilen dem ses kullanımlarında sol el ve sağ el birbirlerinden ayrı bir şekilde hareket etmeli ve icra böyle gerçekleşmelidir.

Nota 10 Acemaşiran taksim- Dem ses kullanım örneği.

Öğrenci böyle bir icra şekli ile ilk kez karşılaşmış ve bu nedenle bu tekniği uygularken doğal olarak zorlanmıştır. Bu teknik güçlüğü ortadan kaldırmak için ilk olarak üst bölgede sağ el ile gerçekleştirilen tremolo bölgesi öğrenciyeye çalıştırılmıştır. Daha sonra pest bölgede sol el ile icra edilen sesler ezberletilerek öğrencinin sadece bu bölgeyi tekrar etmesi istenmiştir. Öğrencinin tartım duygusunu ve pest bölgedeki sesleri algılamasından sonra tremolo tekniğiyle dem seslerin birleştirilmesi istenmiş ve çok geçmeden öğrencinin sağ ve sol el ahengini yakalayarak dem ses kullanım tekniğini kullanmaya başladığı görülmüştür. Bu durumu destekler ifadeler öğrenci günlüğünde de şu anlatımla görülmektedir; *“Eserin bu bölümü hem sol hem de sağ elin birlikte kullanılmasından dolayı beni oldukça zorladı. Sol elimin daha zayıf olması nedeniyle melodileri olması gerektiği gibi icra edemiyordum. Bu doğrultuda belli alıştırmaları yapsam da istenile ölçüde bir değişiklik olmadı. Ancak şimdi ilk başladığım durumdan daha güçlü, güvenli ve ritim bakımından daha doğru şekilde çalabiliyorum.”*

4. Çalışma süreci içerisinde aradan beş hafta geçmesine rağmen Acemaşiran taksim içerisinde yer alan grubetto kullanımının istenilen metronom değerine ulaşamadığı görülmüştür. Öğrenci, kendisi ile yapılan görüşmede *“bu tekniği hızlandırmak konusunda sıkıntı yaşadığımı”* ifade etmiştir. Bunun üzerine Grubetto tekniğinin taksim içerisindeki uygulamasından önce bu tekniği geliştirici ön çalışma etüdü oluşturulmuştur.

Gruppetto tekniğinin taksim içinde kullanımı;

Nota 11: Acemaşiran Gruppetto kullanım örneği.

Grubetto tekniğinin Acemaşiran taksim içerisindeki kullanım şekli yukarıda gösterildiği gibidir. Öğrencinin icra esnasında bu teknikle karşılaştığı zaman hem teknik kalıbı uygulayamadığı hem de metronom değeri bakımından yeterli seviyeye ulaşamadığı görülmüştür. Ortadaki problemi kaldırmak amacı ile öğrenciden ilk olarak yukarıda belirtilen tartım kalıbını yani grubetto tekniğini icra etmesi istenmiştir. Fakat tartımın hızlandırılması konusunda problemlerin devam ettiği görülmüştür. Bunu üzerine hazırlanan ön hazırlık etüdüyle öğrencinin yaşamış olduğu problem ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Hazırlanan ön hazırlık etüdü aşağıda gösterildiği gibidir;

Nota 12: Gruppetto ön hazırlık etüdü.

Yukarıda hazırlanan ön hazırlık etüdü ile öğrencinin grubetto kullanımına hakimiyeti sağlanmış, belirtilen tartımlar üzerinden farklı kombinasyonlarla da öğrencinin bu tekniğe adaptasyonu sağlanmıştır. Kısa bir süre zarfında bu tekniğin öğrenci tarafından hızlandırılarak taksim içerisinde rahatlıkla kullanıldığı görülmüştür.

5. Taksim içerisinde bulunan atlamalı pasajlar da öğrencinin ilk haftalarda zorlanmasına neden olmuş, ancak bu pasajlar için taklit tekrar uygulamasının nicelikçe artırılması sorunu çözmüştür. Öğrenci günlükte bulunan "atlamalı seslerin fazla oluşundan dolayı çok fazla pratik yapmam gerektiğini anladım" ifadeleri de sorunun bu yolla çözüleceğine öğrencinin inancının göstergesidir.

6. Taksim içerisinde yer alan çarpma tekniğinin kullanımı, öğrencinin halihazırda kullandığı çarpma tekniğinden salınım bakımından oldukça seri bir şekilde yapılmaktadır. Alnar'ın üslubunun ayırt edici özelliklerinden biri olan bu kullanım, öğrenciye diğer tekniklere kıyasla çok daha rahat bir şekilde aktarılmıştır.

İki aylık çalışma sürecinin sonunda öğrencinin bu taksim aracılığıyla öğrendiği süsleme tekniklerini ve Acemaşiran makamı nağme yapısını, icrasına yansıtıp yansıtamadığını görmek amacıyla yeni bir taksim yapması istenmiş ve hem süsleme tekniklerini kullanma seviyesi hem de nağme üretimi noktasındaki akıcılığı değerlendirilmiştir. Öğrencinin bu süreç sonundaki gelişiminde dikkati çeken yönler şunlar olmuştur;

- Eser öncesi yapılan bazı etüd alıştırmalarının öğrencinin icrasını rahatlatığı yaptığı taksime teknik hakimiyet olarak yansımıştır,
- Atlamalı seslerdeki hakimiyeti üst seviyeye çıkmıştır.

- Sağ ve sol eli uyumlu bir şekilde iki ay öncesine kıyasla daha etkili kullanmaktadır.
- Kanun sazından elde ettiği ton bakımından daha güçlü bir seviyededir.
- Taksim boyunca nüans ifadelerini belirgin şekilde hissettirmiştir.
- Melodi üretimi ve makamın seyrine olan hakimiyeti tutukluktan akıcılığa dönüşmüştür.
- Grubetto, çarpma, vibrato, oktavlı icra tekniklerini taksimine yansıtmuş ve çalışmanın başlangıcına kıyasla çok daha kaliteli bir tonla bu teknikleri duyurmuştur.
- Alnar'ın Acemaşiran taksimi içerisinde yer alan atlamalı sesler, arpej ve akor kullanımlarını, kendi yaptığı taksimine yansıtmamıştır.
- Alnar'ın icra tavrı taksimde duyulmamakla birlikte öğrencinin başlangıç seviyesi itibarıyla böyle bir hedef çalışmanın sonu için zaten gözetilmemiş, bu öğrenci için yalnızca teknik seviyedeki ilerleme ve taksim yapabilme becerisinin yükseltilmesi hedefine odaklanılmıştır. Çalışmanın sonunda bu hedefe ulaşıldığının araştırmacı ve meslektaş gözlemci dışındaki bir göstergesi öğrencinin tuttuğu günlüktür. Bu günlükte yer alan "...bu eserin beni makam duyumundan çok icra teknikleri açısından geliştirdiğini düşünüyorum." ifadeleri çalışmanın teknik gelişim hedefine ulaşıldığını göstermektedir.

Bu gelişmelerle birlikte araştırmacının aynı zamanda kanun derslerini yürüten eğitmen kimliği ile de bu öğrencinin ders esnasındaki tutumlarına dair gözlemleri şöyle olmuştur;

- Öğrenci karşılaştığı farklı eserler üzerinde, tartımları daha hakim olarak icra etmeye başlamıştır.
- Genel olarak bir eserin nasıl yorumlanacağına dair belli bir olgunluğa erişmiştir.
- Taksim esnasında öğrendiği teknikleri diğer eserlere transfer etmeye başlamıştır
- Bir eser veya taksim denemesi esnasında özgüveni yükselmiş bir şekilde icraya başladığı görülmüştür.

Bu tespitleri destekler ifadeler öğrenci günlüğüne de şu şekilde yansımıştır;

Eserin teknik açıdan beni çok geliştirdiğine inanıyorum. Önceden yapamadığım ve zayıf olduğum belli süsleme kalıplarının geliştiğini ve elimin daha çok pratikleştiğini hissedebiliyorum.

Eserde önceden kullanmadığım farklı melodi kalıplarını keşfederek bunları başka eserlerde de ve taksimlerde uygulayabileceğimi düşünüyorum.

Sûzinâk Taksim Çalışma Süreci

Alnar'ın tavrının Acemaşiran taksimine nazaran daha karakteristik olarak işitilebildiği bir taksim olan Suzinak makamındaki taksim çalışması için seçilen diğer öğrenci ise yine son sınıf öğrencilerinden olmakla birlikte bu sazla ilgili eğitim geçmişi ortağretime uzanmaktadır. Dokuz yıldır bu sazı çalıyor olması üslup aktarımındaki teknik güçlükleri aşması noktasında bu nedenle kendisine büyük avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle Suzinak taksim bu vasıftaki bir öğrenci ile çalışılması tercih edilmiştir.

Çalışmanın başlangıcında araştırmacıya eşlik eden ve bu alanda tecrübeli bir meslektaş ile birlikte ilgili öğrenci ile ön görüşme yapılmış ve çalışmadan beklenenler kendisine aktarılmıştır.

Yapılan bu görüşmenin akabinde öğrencinin makam bilgisini ve becerisini anlamak amacıyla Suzinak makamında bir taksim yapması istenmiş ve yapılan taksim üzerine gözlem notları oluşturulmuştur. Alınan bu notlar arasında, araştırmacı ve diğer gözlemcinin tespitleri tutarlılık göstermektedir. Bu notlara göre öğrencinin başlangıç aşamasındaki durumu;

- Öğrenci teknik seviye bakımından yeterlidir.
- Çalgısından elde ettiği ton yüksek kalitededir.
- Perde kullanımı ve nağme üretimi konusunda Suzinak makamının inceliklerine ve seyir yapısına hakim değildir.
- Alnar'ın icra üslubunu tanımamaktadır.

Bu öğrenci, süsleme tekniklerinin hepsini lisans öncesi ve lisans eğitimi boyunca aldığı kanun eğitimiyle ileri seviyelere çıkarmıştır. Teknik olarak sazına hakim olmakla birlikte gözlem notlarına yansıyan eksikleri ile ilgili olarak öğrenci de aynı fikirde olup “ bazı makamları teorik olarak bilmeme rağmen uygulamada sıkıntı yaşıyorum” sözleriyle durumunu teyit etmiştir. Bu duruma bağlı olarak ilgili öğrenci hakkında planlanan süreç şu hedefleri kapsamıştır:

a) Öğrencinin teknik seviyesine bağlı olarak süslemelerin uygulaması ile ilgili bir problem yaşamayacağı öngörüldüğünden ortaya çıkabilecek muhtemel problemler süreç içerisinde çözümlenecektir.

b) Suzinak makamı üzerindeki kullanım becerisinin geliştirilmesi, Alnar'ın Suzinak taksimi ile sağlanacaktır.

Bu doğrultuda çalışmanın başlangıç süreci ile öğrenciden beklenen çalışmalar diğer öğrenciden beklenenler aynı yönde olmuştur.

- Çalışılacak olan taksim, çalışma süresince hafızaya alınacak kadar dinlenmesi, bu yolla melodilere ve süsleme tekniklerine duyum olarak alışkanlık sağlanması.
- Suzinak taksim içerisinde belirtilen süsleme tekniklerinin uygulanış şekliyle öğrenciye gösterilerek tekrarının sağlanması.
- Süsleme tekniklerinin belli bir düzeye getirilmesinden sonra bu teknik becerileri Acemaşiran taksim içerisine adapte ederek çalışılması.
- Ortaya çıkan problemlerin öncelikle kendisi tarafından tespit edilmesi ve çözümünde araştırma yürütücüsüne danışılması.

Yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda çalışma süresince araştırmacı ve öğrenci tarafından saptanan problemler ile çözümüne yönelik çalışmalar şu şekilde geliştirilmiştir;

1. Çalışmanın henüz bir haftalık zaman zarfında dinlenen öğrencide tremolo tekniğinin yetersiz olduğu görülmüştür. Alnar'ın tremolo tekniğini uzun soluklu cümlelerde kullanması bu tekniği daha güç bir hale getirmektedir. Öğrenci ile yapılan görüşmede bu konu hakkındaki problemini şöyle ifade etmiştir; *"iki elle birlikte tremolo tekniğini taksim kaydındaki serilikte yapamıyordum. Bu taksimi ödev olarak alana kadar iki elle yapılan tremolo tekniğini dizi sesler üzerinden hiç çalışmamıştım."* Buradaki problemin tespitiyle öğrenciden iki elle tremolo kullanımının iki oktavlık bir dizi içerisinde farklı metronom değerleri içerisinde çalışması istenmiştir. Teknik yönde ileri seviyede olan bu öğrencinin, iki el ile uygulanan tremolo kullanım becerisini kısa sürede arttırdığı görülmüştür.

2. Çalışmanın 3. ve 4. haftalarında öğrenci ile yapılan görüşmede kendisine aktarılmak istenen tavra dair düşüncelerini *"Ferit Alnar'ın üslûbu ile günümüz icra üslûbunun arasındaki farklılıklar ve melodik ifadelerdeki farklılıkları notaya bakarak algılayamıyorum ancak ses kayıtlarını uzun süreli dinlemenin ardından bir ölçüde algılayabiliyorum"* şeklinde aktarmıştır. Bunun üzerine tıpkı ilk öğrencide olduğu gibi araştırmacı ve öğrenci arasındaki taklit-tekrar uygulamalarıyla taksim, parçalanarak çalışılmıştır. Bu yöntem ile sadece süsleme tekniklerinin aktarımı değil Alnar'ın icra tavrının öğrenciye aktarılması hedeflenmiştir. Bu süreçle birlikte bir ayın sonunda Alnar tavrının öğrenci tarafından açık bir şekilde algılanarak duyurulmaya başlandığı görülmüştür.

3. Sûzinâk taksiminde bulunan ve aşağıda örneği verilen çift sesli ezgide alt parti, aynı zamanda ritmik bir duyumu da üstlenmiştir. Bu kullanım içinde barındırdığı ritmik unsurlar sebebiyle diğer çift ses kullanımlarından farklılık göstermektedir. Aşağıda gösterilen 3 satırlık bölümde tam olarak 6 ölçülük bir Düyek usûl eşliği duyulmaktadır. Sağ el ile üst bölümde melodik yürüyüş sürdürülürken sol el ile de 8/8 lik melodik eşlik icrası ile gerçekleşen bu bölüm öğrencinin iki unsuru birleştirme noktasında

Hasan Ferit Alnar'ın İcra Üslubunu Belirleyen Süslemeler ve Kanun Eğitime Yansımaları:
Acemaşiran ve Suzinak Taksim Örneği

zorlanmasına neden olmuştur. Yeni karşılaştığı böylesi bir icrayı, öğrenci ilk çalışmalarında yadırgamış ve uygulayamamıştır.

Nota 13: Suzinak taksim ritmik icra örneği.

Ortaya çıkan bu problemi çözmek amacıyla öncelikle öğrenciden sağ el ile gerçekleştirilen melodik yürüyüşün ezberlenmesi istenmiştir. Melodinin sağ el ile ezbere çalınması ile ölçü ölçü ritim unsuru oluşturan perdelerin ezberlenmesi sağlanmıştır. Yaklaşık olarak 2 haftalık bir çalışma sonrası yukarıda gösterilen Alnar'ın icra şeklinin hafızaya alındığı görülmüştür.

İki aylık çalışma sürecinin sonunda bu öğrencinin Alnar üslubunu icrasına yansıtıp yansıtamadığını görmek amacıyla öğrenciden önce bir Suzinak taksim yapması istenmiş ve makama olan hakimiyetinin gelişimi değerlendirilmiştir. Ardından ise aynı makamda ama bu defa Alnar üslubunu taklit ederek yeni bir taksim daha istenmiş, bu icra ile de öğrencinin Alnar'ın icra tavrını yansıtmadaki gelişimi değerlendirilmiştir. Öğrencinin bu süreç sonundaki gelişiminde dikkati çeken yönler şunlar olmuştur;

- Öğrenci çalışma süreci öncesinde kullanmadığı süsleme tekniklerini iki aylık sürenin sonunda yaptığı taksimde kullanmaya başlamıştır.
- Suzinak makamını perde ve seyir özellikleriyle tam olarak yansıttığı bir taksim yapmıştır. Araştırmacı ve gözlemcinin hem fikir olarak yaptığı bu tespiti öğrenci günlüğü de desteklemektedir; *"Taksimi hem dinledikçe hem de çaldıkça arızalı perdelerdeki yanlışlarımı ve Suzinak makamındaki seyir anlayışımı düzeltmişim."*
- Öğrenci klasik icrada kullandığı çarpma tekniğini, Alnar'ın tavrını taklit ederken keskin ve daha sık salınımlı bir çarpmaya dönüştürmüştür.

Sonuç

Alnar'ın, seçilen iki taksimi üzerinden yürütülen çalışmada sanatçının icra üslubunu belirleyen en önemli süslemelerin atlamalı sesler, çarpma, çift ses, dem ses kullanımı, grubetto, oktav kullanımı, tremolo, trill, vibrato teknikleri olduğu görülmüştür. Bu teknikler içinde çarpma tekniğini ve grubetto tekniğini ifade bakımından oldukça seri salınımlarla kullanması, onun kendine has üslubunu ortaya koyan bir unsurdur. Bu iki tekniğin bu serilikte kullanımı, Alnar'ın çağdaşı ve ud icrasının virtüöz ismi Yorgo Bacanos'ta da benzer şekildedir.

Taksim analizlerinde dikkati çeken bir diğer husus da Sûzinâk taksiminde bulunan çift sesli pasajın alt partisinin aynı zamanda ritmik bir duyumu da üstlenmiş olmasıdır. Bu kullanım, içinde barındırdığı ritmik unsurlar sebebiyle diğer çift ses kullanımlarından farklılık göstermektedir.

Çalışmanın uygulamaya dayalı sonuçlarında ise görülen şudur ki; öğrenciler taksim formunun yapısını, icra olanaklarını, süslemelerin varyasyonlu kullanımlarını, deneyimleyerek öğrenmiş ve pratiğe aktarmışlardır.

Çalışmaya dahil olan iki öğrencinin birbirinden farklı seviyelerde çalışmaya başlamış olmaları, araştırmacının her iki öğrenci için de farklı gelişim hedefleri belirlemesine neden olmuştur.

İlk öğrenci için en önemli gelişim hedefi Hasan Ferit Alnar'ın kullandığı süsleme tekniklerini, öğrencinin icrasına aktarabilmek olarak belirlenmiştir. Bu amaçla seçilen Acemaşiran taksiminde bulunan süsleme tekniklerinin iki aylık çalışma sürecindeki aktarımı, bu öğrencide şu sonuçları ortaya çıkarmıştır.

- Çarpma, Grubetto, dem ses, oktavlı icra, arpej gibi süsleme teknikleri çalışma öncesinde temel seviyedeyken çalışma sonunda süsleme tekniklerinin kullanımında gözle görülür ilerleme sağlandığı hem gözlemci notlarından hem de öğrencinin günlüğünden anlaşılmaktadır. Öğrencinin günlüğünde bu gelişim şu sözlerle yansımıştır: *“ Eserin teknik açıdan beni çok geliştirdiğine inanıyorum. Önceden yapamadığım ve zayıf olduğum belli süsleme kalıplarının geliştiğini ve elimin daha çok pratikleştiğini hissedebiliyorum.”*
- Çalışmanın başında, makamsal geçki, vibrato ve glissando gibi mandal kullanımına bağlı süsleme teknikleri konusunda hakimiyet zayıflığı bulunurken çalışmanın sonunda mandal düzeneğini kullanım hakimiyetinin zayıf seviyedeyken iyi seviyeye yükseldiği gözlemci ve araştırmacı notlarından anlaşılmaktadır.
- Çalışma öncesi akıcı nağme üretme, makamsal seyir yapısını kavrama konularında sorun yaşayan öğrencinin, çalışma sonunda

taksim yapma becerisini geliştirdiği görülmüştür. Bu durumu destekler ifadeler öğrencinin günlüğünde "...bu çalışma sonunda önceden kullanmadığım farklı melodi kalıplarını keşfederek bunları başka eserlerde ve taksimlerde de uygulayabileceğimi düşünüyorum...belli süsleme kalıplarının geliştiğini ve elimin daha çok pratikleştiğini hissedebiliyorum." sözleriyle ifade edilmiştir.

- Öğrenci çalışmanın başında icra konusunda yaşadığı çekingenliği atarak yerini özgüvenli bir icra şekline bırakmıştır. Bu duyuşsal değişim öğrencinin günlüğünde "...ilk başladığım durumdan daha güçlü, güvenli ve doğru bir şekilde çalabiliyorum." ifadeleriyle yer bulmuştur.
- Çalışmanın başında öğrencinin süsleme tekniklerindeki hakimiyetinin zayıflığı sadece taksim yapma becerisini değil herhangi bir eser karşısındaki icrasını da etkileyen bir unsur iken çalışmanın sonunda gelişen teknik hakimiyet öğrencinin genel icrasını etkilemiştir. İki ay süren bu çalışmanın ardından öğrencinin diğer eser icralarındaki müzikalitesi hem süsleme teknikleri hem müzikal ifade unsurları bakımından büyük ilerleme göstermiştir. Bu gelişim gözlem notları ve öğrenci günlüğüne de yansımıştır. Öğrencinin bu konudaki "Eserin teknik açıdan beni çok geliştirdiğine inanıyorum. Önceden yapamadığım ve zayıf olduğum belli süsleme kalıplarının geliştiğini ve elimin daha çok pratikleştiğini hissedebiliyorum." ifadeleri bu tespiti destekler niteliktedir.

İkinci öğrenci için en önemli gelişim hedefi, Alnar'ın kullandığı süsleme tekniklerinin kazanımının yanı sıra icra tavrını da aktarmaktır. Bu öğrencinin teknik seviyesinin yüksek oluşu bu hedefin belirlenmesindeki en önemli nedendir. Bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak en zengin icra Alnar'ın Suzinak taksiminde bulunmaktadır. Suzinak taksim iki ay süre ile çalışılmasının neticesinde öğrencideki gelişim, aşağıdaki unsurlar üzerinden olmuştur;

- Öğrenci, çalışma öncesinde yaptığı seviye tespit taksiminde Alnar'ın icra tavrını yansıtmak için hiçbir süsleme ya da müzikal ifade unsuru kullanmazken iki aylık sürenin sonunda yaptığı iki farklı taksimde Alnar tavrını bilinçli bir şekilde kullanmıştır. Araştırmacı ve gözlemcinin istediği iki farklı taksimden ilki, herhangi bir ekolü temsil etmeyen bir niteliktedir. Öğrenci kendisinden istenen bu taksimi icra ettikten sonra ardından istenen Alnar tavrındaki yeni taksiminde ilk taksiminden farklı bir müzikal ifade kullanmış ve aktarılmak istenen tavrı kavradığını ortaya koymuştur. Bu gelişim konusunda araştırmacı ve gözlemci notları tutarlıdır. Öğrenci ise kendisindeki bu gelişimi günlüğünde "taksim çalışması sürecinde farkettiğim bir diğer konu ise Herit Alnar'ın icra üslubu ile günümüzdeki icra üslubu arasındaki farklılıktır. Müzikal ifadeleri ve nağme anlayışı

yaşadığı dönemin icra anlayışını temsil ediyordu.” şeklinde ifade etmiştir.

- Çalışma öncesinde öğrenci herhangi bir süsleme tekniğini ya da müzikal unsur taşıyan pasajları tek düze icra ederken çalışma sonunda bu tip pasajlarda süslemeleri varyasyonlarıyla kullanmaya başlamıştır.
- Nüanslama bakımından çalışma başında zayıf olan öğrenci çalışma sonu itibarıyla yorumlama ve müzikal ifade konusunda gelişim göstermiştir.
- Çalışma başında Alnar’ın yaşadığı döneme has icra üslupları hakkında bilgi sahibi olmayan öğrencinin, çalışma sonunda Türk müziğinde bulunan tavır zenginlikleri konusundaki farkındalığının arttığı görülmüştür.

Her iki öğrenci için ortaya çıkan bu sonuçlara ilave olarak bu çalışmanın belki de en çarpıcı sonuçlarından birisi, uzun soluklu bir tek taksim hafızaya alınmasının, teknik gelişim ve tavır aktarımı, makamı anlama, taksim icrası konularında öğrenci üzerinde çok kuvvetli bir etkisi olduğudur. Çalışma sürecinde ilk öğrencinin başlangıçta günlükte belirttiği repertuar eksiğinin takviye edilmemiş olmasına rağmen, taksim icrasının gelişmiş olması, çalgı eğitimi müfredatına taksim ezberleme çalışmalarının dahil edilmesinin repertuarın bile önüne geçebilecek etkisini tartışmaya açar.

Kaynakça / Reference

- Akdoğu, O. (1989). *Taksim nedir nasıl yapılır ?*, İzmir.
- Alnar, F. (1987). Yaşamöyküm, *Orkestra Dergisi*, 166.
- Aydın, Y. (1999). Hasan Ferit Alnar'ın Besteciliği, *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*, 301.
- Behar, C. (2012). *Aşk olmayınca meşk olmaz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Behar, C. (2015). *Osmanlı/Türk musikisinin kısa tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Budak, O,A. (2006). *Atilla, Türk müziğinin kökeni-gelişimi*. Ankara: Phonix yayınları.
- Cevher, M.H. (1993). *Şerif Muhiddin Targan*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Efe, M. (2007). Geleneksel Türk sanat müziği kemani bestekarlarının eserlerindeki Batı müziğine ait müzikal unsurlar ve keman eğitiminde kullanılabilirliği (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi,
- Işıktaş, B. (2016). Kuramdan İcraya Müziğin İntikal Aracı: Ud'un Düny Bugünü, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (44).
- İnan, A. (1988). Hasan Ferid Alnar, *Tarih Toplum Dergisi*, 10(55).
- Levendoglu, O. (2018, Kasım). *Geleneğe bağlı yenilikçi tavrın kült bestecisi Cinuçen Tanrıkorur ve bir temsili eser; Kız kulesi*. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi, Alanya-Antalya.
- Okyay, E. (1999). *Ferid Alnar'a armağan*. Ankara: Sevda-Cenap and Müzik Vakfı Yayınları. Tanrıkorur, C. (2014). *Türk müzik kimliği*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaçar, G, Y. (2005). Geleneksel Türk Sanat Müziği'nde Süslemeler ve Nota Dışı İcralar. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 215-228.
- Kaçar, G, Y. (2012). *Türk mûsikisi üzerine görüşler*. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım.

